

***Annotation.** It is proved in the article that in the cases of the postindustrial society intellectual class plays the key role. The representatives of the intellectual class are in the essence the new type workers for whom the material stimulus are not prior if there are cases for self realization. The growmg of the intellectual class stimulates structure changes in employment, raises innovative employment, employment in science and education. In Ukraine it is urgent and necessary to create working mechanisms of development of the intellectual class.*

***Key words:** postindustrial society, intellectual class, new type workers, innovative employment.*

УДК 314.114(477)

Н.І. Мозолюк, старший викладач,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Визначено ступінь впливу демографічної ситуації в Україні на соціальну безпеку. Спрогнозовано зміни основних складових демографічного розвитку та можливості досягнення ними рівня загроз соціальній безпеці. Обґрунтовано напрями вдосконалення механізму державного регулювання окремих аспектів соціальної безпеки у система національної безпеки.

***Ключові слова:** демографічна ситуація, соціальна безпека, національна безпека, соціальна загроза, державне регулювання.*

Кардинальні перетворення політичного та економічного характеру, що нині відбуваються в українському суспільстві, призводять до виникнення внутрішніх чинників, які за певних обставин можуть стати реальною загрозою безпеці. Економічні реформи зачепили одночасно такі фундаментальні основи життєдіяльності людини, колективів, суспільства в цілому, як відносини власності, управління, стимули, інтереси які зумовили істотне відставання в державному управлінні соціальною сферою. Її реформування відповідно до сучасних вимог ринкової економіки призводить до загострення соціальної і демографічної ситуації в країні.

Соціальна безпека, як частина національної безпеки, - це спроможність національної економіки забезпечити створення та регулювання соціально економічних умов

життя суспільства. Тому назріла необхідність вироблення дієвих механізмів державного регулювання з метою забезпечення соціальної безпеки та її демографічної складової.

Дослідженням даної проблеми в Україні займаються багато науковців, серед яких Е. Лібанова, І. Гнибіденко, Л. Дорошенко, І. Курило, О. Палій, Г. Ситник та інші. Серед зарубіжних дослідників демографічних аспектів соціальної безпеки слід назвати А. Волкова, О. Гідденса, В. Толстих, А. Хлопьева та інших.

Метою статті є оцінювання стану і тенденцій демографічного розвитку України, визначення їх вагомості стосовно соціальної безпеки, обґрунтування напрямів удосконалення механізму державного регулювання окремих аспектів соціальної безпеки в системі національної безпеки.

Історичні події ХХ ст. негативно вплинули на демографічну ситуацію в Україні. Дві світові війни, репресії, Чорнобильська катастрофа, криза 1990-х років призвели до значних змін не лише чисельності, а й якості населення України. Дисбаланс показників смертності та народжуваності став помітним уже з 80-х років минулого століття, зменшився також середній вік українців.

Демографічна ситуація в Україні тісно пов'язана з економічною кризою. Нестабільність в економіці, політиці прямо й опосередковано позначається на соціальній, економічній та духовній сферах суспільства, спричиняє непевність людей в завтрашньому дні. Демографічні процеси в Україні вже давно не є суто внутрішньою проблемою держави. Відкритість кордонів, можливість реалізації трудової діяльності з метою пошуку кращого життя зумовили значні масштаби міграції населення.

Внаслідок занепаду економіки в Україні, особливо в аграрному секторі, більшість робочих місць знаходиться в містах, а не в селах. Наявність робочих місць в великих містах, престижність і вища оплата праці стала вагомими чинниками прийняття людиною рішення щодо місця проживання і праці. Це впливає на розподілення населення на території країни, в результаті таких процесів значна частина сіл занепадає і вимирає, у невеликих містах поступово зменшується кількість населення через смертність, низьку народжуваність та вплив молоді до великих міст.

Проаналізуємо ринок робочої сили України за січень - квітень 2010 року. Кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості на 1 травня 2010 року становила 472,4 тис. осіб. За допомогою у працевлаштуванні до цієї установи упродовж квітня 2010 року звернулося 103,1 тис незайнятих громадян порівняно з 96,3 тис у попередньому місяці. Кількість зареєстрованих безробітних на 1 травня 2010 р. становила 455,0 тис. осіб, або 23,3% усіх безробітних працездатного віку,

визначених за методологією Міжнародної організації праці. Серед них 10,7% втратили роботу з економічних причин. Допомогу по безробіттю отримували 72,9% осіб, які мали статус безробітного [4], тобто 27,1% зареєстрованих безробітних не отримували їх взагалі. Кожний другий безробітний раніше займав місце робітника, кожний третій - посаду службовця, а решта безробітних не мали професійної підготовки.

Невідповідність попиту на робочу силу її пропозиції у професійно-кваліфікаційному та територіальному розрізі зумовлює значну міжрегіональну диференціацію зареєстрованого безробіття, найвищий рівень якого спостерігався в Житомирській і Полтавській областях (2,8%), а найнижчий у місті Києві (0,3%). Скорочення обсягів зареєстрованого безробіття у квітні 2010 р., що мало місце в усіх регіонах країни, поряд з діючими раніше факторами, пояснюється змінами в організації контролю та обліку безробітних. Адже, згідно з чинним законодавством, кожний зареєстрований безробітний повинен проходити щотижневий контроль у службі зайнятості. При порушенні встановлених правил особа втрачає статус безробітного, а отже, і щомісячну матеріальну допомогу по безробіттю. Така соціальна незахищеність впливає на рівень соціальної безпеки населення.

В першому кварталі 2010 р. середня тривалість зареєстрованого безробіття порівняно з відповідним періодом 2009 р. збільшилася на 1 місяць та на кінець березня становила 6 місяців. Проте кількість безробітних, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості 12 місяців і більше, у січні - березні 2010 р. зменшилася на 36,2% і на кінець березня становила 40,5 тис осіб, або 8,0% від загальної чисельності зареєстрованих безробітних [4]. Пояснити це можна лише тим, що після закінчення року перебування на обліку у центрі зайнятості безробітному припиняється виплата допомоги по безробіттю, а знову отримати статус безробітного він може тільки після дворічної перерви при працевлаштуванні в цей період.

На кінець квітня навантаження незайнятого населення, яке перебувало на обліку в Державній службі зайнятості, в цілому по Україні становило 62 особи на 10 вільних робочих місць (вакантних посад). При цьому спостерігається значна диференціація даного показника у регіональному розрізі: від 3-х осіб у м. Києві до 375-ти осіб у Хмельницькій області. Серед працевлаштованих за сприяння Державної служби зайнятості у квітні 2010 р. жінки становили 41,0%, молодь віком до 35 років - 42,6%, більше половини зайняли місця робітників, 24,5% - посади службовців, 17,8% - місця, що не потребують спеціальної професійної підготовки.

Ще однією з характеристик демографічної ситуації є природне скорочення населення. Існує ряд причин, що зумовлюють стійке зниження чисельності населення України, до яких належать: економічна криза, погіршення стану довкілля, криміногенна ситуація, зовнішня міграція, соціальна і духовна депресивність населення та ін. За даними Держкомстату, станом на 1 квітня 2010 року в Україні проживало 45905,3 тис осіб. Впродовж січня - березня 2010 р. чисельність населення зменшилась на 57,6 тис осіб, або на 5,1 особи у розрахунку на 1000 жителів. Народжуваність за цей період зменшилась порівняно з відповідним періодом минулого року з 11,1 до 10,7 живонароджених в розрахунку на 1000 жителів, а смертність - з 17,0 до 16,2 особи. Середня очікувана тривалість життя для чоловіків складає 63 роки, для жінок - 74 [4].

Темп природного скорочення чисельності населення за період 2006 - 2009 рр. Демонстрував тенденцію до зменшення, проте вже за перший квартал 2010 р. порівняно з показником за минулий рік цей показник становив 35,8%. На кінець 2015 р., за умов збереження даної тенденції до скорочення, загальна чисельність населення в Україні може становити 44641,6 тис осіб (табл. 1).

Таблиця 1

Скорочення чисельності населення України за 2006-2010 рр. та прогноз до кінця 2015 р.

Дата	01.12. 2006 р.	01.12. 2007 р.	01.12. 2008 р.	01.12. 2009 р.	01.04. 2010 р.	01.12. 2010 р.	01.12. 2015 р.
Показник							
Загальна чисельність населення	46667,6	46398,1	46162,8	45982,9	45905,3	45752,5	44641,6
Скорочення чисельності щодо попередньої дати	261,9	247,9	209,9	160,8	57,6	230,4	1110,9

Значні резерви можливого зниження смертності у допрацевдатних і особливо працевдатних вікових групах, подолання затяжної економічної кризи, успіхи медицини у лікуванні широкого кола захворювань дають підстави розраховувати на ймовірність зниження показників смертності в Україні. Сьогодні питома вага осіб віком 60 років і старше в загальній чисельності населення становить 21,4% і є однією з найбільших у світі. Якщо вікова піраміда міського населення характеризується більш-менш рівномірним розподілом допрацевдатних, працевдатних і після працевдатних контингентів, то у віковій піраміді сільського населення чітко виокремлюються дві групи - покоління людей, які народились в середині 1980-х років і покоління на-

роджених в середині 1930-х років. Для відтворення населення 10 жінок в Україні повинні народжувати 23-24 дитини, а фактично народжується лише 12. Для відтворення населення 10 жінок в Україні повинні народжувати 23-24 дитини, а фактично народжується лише 12 [1].

Як показують результати досліджень, пізні діти у сім'ях українців та відкладення народження дітей пов'язані, насамперед із житловими проблемами. За нинішніх економічних умов деякі сім'ї свідомо відмовляються народжувати другу дитину пов'язуючи цю подію з покращенням економічного добробуту, зростанням доходів, збільшенням житлової площі. Тому, ефективне вирішення на державному рівні житлових проблем молоді сприятиме значному підвищенню дітонароджуваності в Україні [2].

За різними даними, щороку в Україні здійснюється близько 300 тис операцій з переривання вагітності, що є наслідком небажання народжувати дитину за несприятливих умов, через матеріальні труднощі. Тому, державі слід взяти під контроль ситуацію з абортами в країні та регулювати їх на законодавчому рівні, підвищувати культуру здоров'я жінок та населення в цілому [3].

Демографічна ситуація в Україні погіршується через проблему розірвання шлюбів. Чимало родин розпадаються через зловживання алкоголем і вживання наркотичних речовин, зраду, ревності, насильство в сім'ї. У 2010 р. спостерігається скорочення кількості укладених шлюбів (на 10,7%), а також розлучень (на 5,5%) порівняно з попереднім роком.

На загальній демографічній ситуації та працересурсному потенціалі населення позначаються наслідки міграції здорового населення до інших країн. Відплив людського потенціалу з України є негативним наслідком несприятливих умов, що в ній склалися. До інших країн від'їжджають працювати та на постійне місце проживання переважно молоді громадяни. Лише незначна кількість мігрантів повертається у зрілому віці без наміру створення в Україні сім'ї. Українські мігранти сприяють розвитку економіки інших країн і там народжують дітей. Країнами-споживачами трудових ресурсів України є Росія, Польща, Німеччина, США, Португалія, Італія, Канада. Утримати трудові ресурси в межах країни можна шляхом підвищення загального економічного рівня держави та добробуту населення.

За даними офіційної статистики, рівень міграційного приросту населення в Україні у першому кварталі 2010 р. порівняно з відповідним періодом минулого року зріс з 0,3 до 0,4 особи у розрахунку на 1000 жителів. Серед прибулих в Україну впродовж січня-

березня 2010 р. емігранти з країн СНД становили 78,4%. Серед вибулих з України 55,4% виїхали до країн СНД (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка зовнішніх міграційних процесів за період 2006 - 2010 рр.

Показник Дата	Частка прибулих (у загальній кількості прибулих), %		Частка вибулих (у загальній кількості вибулих), %	
	Із країн СНД	Із інших країн	До країн СНД	До інших країн
1 грудня 2006р.	78,0	22,0	79,0	21,0
1 грудня 2007р.	77,5	22,5	68,4	31,6
1 грудня 2008р.	80,2	19,8	65,6	34,4
1 грудня 2009р.	81,5	19,5	60,4	39,6
1 квітня 2010р.	78,4	21,6	56,5	43,5

За даними таблиці 2 можна спрогнозувати, що чисельність населення України впродовж наступних п'яти років збільшиться за рахунок прибулих в Україну лише на 0,1%. При цьому чисельність корінного населення України зменшиться відповідно на 584,6 тис. Осіб, або на 0,12%. У найближчі 30 років перед Україною може постати проблема недостатньої якості та кількості трудових ресурсів.

Запорукою якісного відтворення населення та- продовження тривалості життя є здоров'я населення. В Україні набули значного поширення хвороби ХХІ століття - ВІЛ/СНІД та туберкульоз, наша держава посідає одне з перших місць із цих захворювань у Європі. Найгіршим є те, що діти, народжені з цими недугами не зможуть бути потенційно здоровими батьками наступного покоління. Здоровому відтворенню населення не сприяють такі негативні явища, як дитяча безпритульність, соціальне сирітство (покинуті діти), шкідливі звички, соціальні хвороби - алкоголізм і наркоманія. Українці вживають неякісну їжу та воду, недоїдають (малозабезпечені громадяни). Наслідком цього є народження ослаблених дітей, зростання рівня дитячої захворюваності скорочення тривалості життя.

Заслуговує на увагу проблема високого рівня смертності молоді, що особливо стосується чоловічого населення України. Однією з основних причин смертності цієї категорії населення є травматизм як на робочому місці так і в побуті. Нещасні випадки невиробничого характеру впливають на демографічну ситуацію в державі. За даними Держкомстату в Україні через цю причину щороку гине близько 70 тис. осіб та травмується понад 2 млн. осіб, з яких близько 365 тис. стають інвалідами. Щорічні втрати національної економіки тільки внаслідок загибелі та травмування громадян у побуті перевищують 10 млрд. гривень, що складає більше, ніж 2,5% валового внутрішнього продукту України. [4] Масштаби смертності від нещасних випадків неви-

робничого характеру в Україні втричі вищі, ніж у країнах Європейського Союзу та в інших розвинених країнах, і в 70 разів більші, ніж на виробництві, що становить значну загрозу національній безпеці в соціальній та економічній сферах, призводить до поглиблення демографічної кризи.

Отже, в Україні склалася вкрай негативна демографічна ситуація, що становить загрозу соціальній безпеці держави. Позитивне вирішення цього питання можливе шляхом впровадження нової державної політики, спрямованої на відновлення вітчизняного виробництва, в тому числі в аграрному секторі економіки, створення державою умов для виконання покладених на неї функцій. Необхідно запровадити нові державні та ринкові механізми щодо підвищення рівня та якості життя, забезпечення гідної праці та її відповідної оплати, отримання й утримання житла, якісного медичного обслуговування, доступної та якісної освіти, сприяти жінкам у поєднанні професійної діяльності і материнства. Необхідно переглянути механізми нинішньої міграційної політики України.

Перспективи подальшого наукового дослідження даної проблеми полягають у розробці відповідних механізмів, що забезпечуватимуть зменшення соціальної та економічної нерівності населення, поліпшення житлових умов та стимулювання покращення демографічної ситуації в державі. Вони можуть стати підґрунтям для створення нових законодавчих проектів або вдосконалення існуючих нормативно-правових актів, що регулюватимуть окремі аспекти соціальної безпеки населення України.

Список використаних джерел

1. Демографічні чинники бідності: [кол.моногр.]/за ред. Е.М. Лібанової. - К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2009.
2. Заблоцький Б.Ф. Національна економіка: Підручник. - Львів: Новий світ - 2000, 2010.
3. Лібанова Е.М. Стратегічні пріоритети соціальної політики України в першій декаді XXI століття [електронний ресурс]/ Е.М. Лібанова/Парадигма соціальної політики України на зламі тисячоліть: міжнар. наук. - практ. конф., 30 жовтня 2007р.: тези доп. - Режим доступу: www.usr.org.ua- Назва з титул, екрана.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Соціально-економічне становище України за січень - квітень 2010 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://www.ukrstat.gov.ua/>- Назва з титул, екрана.

***Annotation.** Certainly a degree of influence of demographic situation is in Ukraine on social safety. The changes of basic constituents of demographic development and possibility of achievement sprognozovano by them level of threats social safety. Grounded directions of perfection of mechanism of the derzhgavnogo adjusting of separate aspects of social safety in system of national safety.*

***Key words:** demographic situation, social safety, national safety, social threat, government control.*

УДК 331.104(472)

О.М. Рибчинський, старший викладач,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка;

О.О. Субботіна, магістрант, Тернопільський

національний економічний інститут

ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ ЗА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНІ ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

В даній статті зроблено аналіз проекту Трудового кодексу України, загальні підстави припинення трудового договору, припинення за згодою сторін, розірвання за ініціативою працівника та за ініціативою роботодавця.

***Ключові слова:** проект Трудового кодексу України, трудові правовідносини, трудовий договір, роботодавець і працівник.*

Перехід нашого суспільства до ринкових відносин зумовлює перебудову не тільки економіки країни, а й трудових відносин. Кодекс законів про працю України (далі - КЗпТ), який вступив у дію майже сорок років тому, приймався в умовах росту виробництва УРСР.

Підготовлений до другого читання проект Трудового кодексу України (далі - ТК) надає роботодавцям можливості зловживання сьогоденним становищем працівників. Деякі спеціалісти відкрито говорять про зайвий захист КЗпТ прав працівників та про малі можливості захисту свого бізнесу від недобросовісних працівників. Такі вислови взагалі для демократичного суспільства не прийнятні. А в Україні закріплені на рівні Основного закону, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека повинні визнаватися найвищою соціальною цінністю.